

23. 6. 2010

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Cenzura Internetu - krutá realita?

V souvislosti s bojem proti mezinárodnímu organizovanému zločinu a terorismu se stále častěji objevují hlasy pro filtrování informací předávaných prostřednictvím Internetu. Ačkoli organizovaný zločin (a zvláště v nadnárodní formě) představuje mimořádné bezpečnostní riziko, které může ohrozit stabilitu světového hospodářského systému, je skutečně nutné proto zásadním způsobem omezovat ústavně zaručené svobody jednotlivce?

RANDA HAVEL LEGAL
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ I LAW FIRM

Cenzura obecně

Cenzurou se obecně rozumí kontrola a omezování sdělování informací – ať už předávaných mluveným slovem, tiskem nebo dalšími formami vyjadřování. Cenzura, jak ji známe, bývá zpravidla zřizována státem, náboženskou organizací, armádou, vedením firmy apod. za účelem udržení ideologického monopolu, uchování státního, firemního či vojenského tajemství nebo uchování hlásaných morálních principů. Často bývá doprovázena kriminalizací toho, kdo by se ji snažil obejít [1]. Vzhledem k obsahové charakteristice „Cenzury“ by bylo logické ji hledat spíše v zemích s autoritativním, resp. komunistickým režimem. V posledních několika letech se ovšem tyto praktiky (zejména v souvislosti s rozvojem informační společnosti, respektive Internetu a elektronické komunikace) rozšiřují i do demokratických zemí, Českou republiku nevyjímaje.

Internetová cenzura bývá definována jako kontrola, filtrování nebo potlačování informací publikovaných na Internetu, včetně přístupu k těmto informacím [2]. Otázkou však zůstává, nakolik je opravdu možné Internet důsledně cenzurovat (zejména vzhledem k jeho téměř celosvětové dostupnosti), a jak efektivní může takováto cenzura být. Pro technologicky vyspělé země s rozšířeným přístupem na Internet je totiž charakteristické, že uživatelé Internetu velmi snadno prolomí jakékoli omezení nastavené státem, případně jinou organizací.

Cenzura a Česká republika

Na území České republiky se snad s první (oficiální) cenzurou Internetu setkáváme až v roce 2008, a to v souvislosti se společností Vodafone Czech Republic a.s. („Vodafone“). Ta prostřednictvím tiskové zprávy ze dne 26. června 2008 informovala nejen českou společnost, že „jako první operátor v ČR automaticky blokuje u všech svých zákazníků přístup k internetovým stránkám s nelegálním obsahem“, a to pokud jde o mobilní připojení. Dále bylo v tiskové zprávě uvedeno, že zákazníci Vodafonu mohou navíc využívat novou službu „Blokování stránek pro dospělé“, která má zamezit například dětem přistupovat k wapovým a internetovým stránkám, audiotextovým službám a prémiovým SMS s nevhodným obsahem. Za nevhodný obsah označil Vodafone přitom erotiku, násilí,

drogy a alkohol, hazardní hry a zbraně.

Svůj krok k automatické blokaci uvedených internetových stránek odůvodnil Vodafone společenskou nebezpečností dětské pornografie nebo propagace rasismu, přičemž tak údajně reagoval na rostoucí zájem rodičů o ochranu dětí před nevhodným obsahem, který na ně v internetovém a mobilním světě číhá. V dalších odstavcích tiskové zprávy jsme se dočetly, že za nelegální obsah považuje Vodafone zejména dětskou pornografii a podporu a propagaci hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Při blokování internetových stránek měl přitom spolupracovat s firmou FastData a mezinárodní neziskovou organizací Internet Watch Foundation, které sestavují tzv. „černou listinu“, na jejímž základě poskytovatelé internetových a mobilních služeb blokují přístup na příslušné stránky [3].

Z tiskové zprávy Vodafone přitom vyplývalo, že ani Vodafone sám neměl jasno, jaký obsah je nelegální. Spolupráce s mezinárodní neziskovou organizací Internet Watch Foundation je příhodná, ovšem na druhé straně je třeba zdůraznit, že tato organizace se zabývá výlučně dětskou pornografií, respektive sexuálním zneužíváním dětí („child sexual abuse“). Na jakých základech byla založena cenzura stránek týkajících se propagace rasismu a jaký vůbec další obsah byl ze strany Vodafone považován za nelegální nám zůstalo utajeno. Vodafone jaksi „zapomněl“ informovat společnost o tom, podle jakých konkrétních pravidel je blokován tento „další obsah“.

Pokud jde o službu „Blokování stránek pro dospělé“ (nebo jinou podobnou službu), je třeba zdůraznit, že tato služba byla nastavena jako volitelná. Vzhledem k jejímu účelu a možnosti vlastního uvážení v případě její aktivace nelze postupu Vodafone nic vytknout, právě naopak. Současné poměry nasvědčují tomu, že právě omezení přístupu dětí k některým zdrojům informací je tolik žádoucí. Vlastní rozhodnutí v tomto směru však musí zaujmout rodič, jakožto osoba odpovědná za chování svého dítěte.

Jinou otázkou však zůstává „automatická blokace přístupu k internetovým stránkám s nelegálním obsahem“. Zejména je třeba se ptát, kdo se může pasovat do role cenzora, tedy rozhodovat o tom, zda konkrétní obsah je nelegální (tj. v rozporu se zákonem), a dále podle jakého klíče se má rozhodovat. V některých případech zajisté převáží společenský zájem nad ochranou základního lidského práva, které v důsledku toho bude třeba nějakým způsobem omezit. Zvláště v demokratických zemích je však nemyslitelné, aby roli cenzora zaujímal jakýkoli soukromoprávní subjekt, který by si sám určoval pravidla cenzury. Naopak bude žádoucí, aby roli cenzora zaujímal nestranný subjekt (státní orgán) zmocněný k tomu příslušnou zákonnou úpravou (například soud), který by soukromoprávními subjekty vždy ve vztahu ke konkrétnímu obsahu blokaci nařídil.

Jednu z klíčových tezí v tomto směru obsahuje i nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. března 2010 [4]. V souladu s touto tezí „nelze (přirozeně) a priori vyloučit, že v konkrétním případě bude ochrana základního práva převažovat nad citovanými hodnotami, tj. že nebude dána existence „naléhavé společenské potřeby“ na omezení základního práva [...]. Právě proto je nutné zkoumat v každém konkrétním případě (podle okolností konkrétní věci) splnění podmínky nezbytnosti omezení základního práva a svobody jednotlivce v demokratické společnosti“.

Jedním ze základních práv a svobod jednotlivce v demokratické společnosti je totiž v souladu s článkem 17 Listiny základních práv a svobod [5] právo na informace, přičemž cenzura je nepřijatelná. Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze v souladu s Listinou základních práv a svobod omezit pouze zákonem, a to za předpokladu, že jde o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Právo na informace tak představuje jeden z nejdůležitějších základů demokratické společnosti; jeho záruky jsou proto zvláště důležité.

Vzhledem k tomu, že ústavní hodnoty České republiky (včetně ústavních práv) jsou prima facie rovnocenné, jejich případný konflikt je třeba posoudit testem proporcionality [6] a vážit, zda je v konkrétním případě veřejný zájem natolik silný, že převáží i ústavní právo na svobodu projevu. Takovéto posouzení je však předmětem soudní pravomoci a nikoli soukromého subjektu.

Pro úplnost je nutno uvést, že v současné době není na území České republiky platný žádný zákon, který by zakotvil jednostranné oprávnění nebo povinnost kohokoli omezovat nebo měnit informace přenášené prostřednictvím Internetu. Zákaz zpřístupnění informací na Internetu tak může vyslovit pouze a výlučně soud na základě posouzení konkrétních okolností, a to prostřednictvím rozsudku nebo předběžného opatření. Případná odpovědnost (včetně odpovědnosti trestní) za zveřejnění nebo jiné sdělení informací prostřednictvím Internetu není tímto nijak vyloučena.

Z výše uvedeného vyplývá, že omezení přístupu uživatelů k informacím zveřejněným v prostředí Internetu ze strany poskytovatele internetového připojení je možné pouze na základě smlouvy s tímto uživatelem, tedy dvoustranného právního úkonu. Možnost uzavření takovéto smlouvy není právním řádem České republiky zakázána ani nijak omezena. Naopak jakýkoli svévolný zásah bez existence uvedené smlouvy je třeba hodnotit jako protizákonný [7].

V souvislosti s vlnou kritiky proti postupu Vodafone ve věci automatické blokace internetových stránek s nelegálním obsahem se Vodafone rozhodl již neblokovat „další nelegální stránky“. Zůstalo pouze u blokace internetových stránek obsahujících dětskou pornografii, přičemž v těchto případech Vodafone přejímá (tj. nijak neupravuje) hodnocení od britské organizace Internet Watch Foundation. V souvislosti s tím je ovšem třeba podotknout, že běžnému uživateli Internetu není seznam zakázaných stránek dostupný. Není tedy možné zjistit, jaké konkrétní stránky jsou zakázány a zda se týkají skutečně jen dětské pornografie a ne jiných (například i politických) témat. Je tedy otázkou, do jaké míry lze spoléhat na prohlášení soukromého subjektu cenzurujícího Internet podle vlastních pravidel, který de facto přebírá roli nezávislé justice.

Co se týká dětské pornografie, po vzoru Vodafone přistoupili k její cenzuře v prostředí Internetu i další operátoři působící na českém trhu. Možnost cenzury si přitom zpravidla zakotvují v obchodních podmínkách, které tvoří nedílnou součást smlouvy uzavírané s uživatelem Internetu.

Cenzura Internetu ve světě

Cenzurou Internetu ve světě se zabývá hned několik organizací. Jednou z nejznámějších je však organizace známá pod názvem „Reporters Sans Frontiers“, tedy Reportéři bez hranic. Tato organizace vede vlastní seznamy zemí, které se řadí mezi „Nepřátele Internetu“, a zemí tzv. „Pod dohledem“. V aktuální verzi seznamu Nepřátel Internetu je celkem 12 zemí, a to Barma, Čína, Kuba, Egypt, Írán, KLDK, Saudská Arábie, Sýrie, Tunisko, Turkmenistán, Uzbekistán a Vietnam [8]. Uvedené státy se zpravidla snaží o totální kontrolu nad Internetem. Z Internetu vytváří úzce omezenou počítačovou síť, kam se dostanete pouze se schváleným přístupem, a to pouze na stránky předem vybrané. Systematická represe uživatelů Internetu není v těchto zemích ničím výjimečným, právě naopak. Za nejznámější případ internetové cenzury lze považovat kolosální firewally budované v Čínské lidové republice, které takřka znemožňují tamním obyvatelům přístup ke všem informacím, jež čínská komunistická vláda považuje za nepohodlné. Na podobném principu je založena i internetová cenzura v Íránu, ovšem s tím rozdílem, že v této zemi je hlavním předmětem zájmu potírání stránek hlásajících rovnoprávnost žen [9].

Na hranici cenzury a pronásledování uživatelů Internetu jsou země „Pod dohledem“, mezi které se řadí například Bahrajn, Bělorusko, Rusko, Malajsie, Thajsko, Turecko, Spojené arabské emiráty, ale i (s velkým podivem) Austrálie a Jižní Korea. Na seznamu těchto zemí nejsou tedy jen totalitní režimy, ale i významné země považované za demokratické. Zatímco Austrálie se chystá zavést gigantický

systém filtrování internetu, Jižní Korea zase usiluje o zákaz anonymního přístupu k síti. Obě země tak činí údajně z bezpečnostních důvodů ve snaze chránit své občany [10].

Jakkoli se může zdát, že území Evropské unie se internetová cenzura poněkud vyhýbá, není tomu tak. Cenzura Internetu není v současné době ničím výjimečným ani v takových demokratických zemích, jakými je například Francie, Itálie, Velká Británie či USA. Internetová cenzura se zdá být zcela běžnou součástí lidského života, neboť nelze zapomínat i na menší případy cenzury, jaké se vyskytují v diskusních fórech. Přestože zásahy pověřeného moderátora do obsahu diskuse mohou působit jako omezování svobody slova, provozovatel komerčního serveru má k takovému jednání plné právo [11].

Závěr

Ačkoli jsou záměry organizace Internet Watch Foundation jistě ušlechtilé a dětská pornografie je zavrženíhodným zločinem, přesto by nemělo být přípustné, aby soukromý subjekt, který de facto přebírá roli nezávislé justice, rozhodoval o tom, kde je hranice mezi právem na přístup k informacím a veřejným zájmem. Takového hodnocení by mělo být čistě na rozhodnutí soudního orgánu vždy v konkrétním případě. Navíc, dovoluji si souhlasit s názorem některých dalších autorů článků o internetové cenzuře, dle kterých je namísto využití jiných institutů než bez rozmyslu zasahovat do základních ústavních práv. Především přichází v úvahu cesta vzdělávání, a to nejen dětí, ale i jejich rodičů a učitelů. Edukace tak může být zásadní při řešení těchto problémů, neboť dostatečné znalosti tohoto předmětu a uvědomění si rizik v prostředí moderních technologií budou jistě mnohem efektivnější.

Smyslem tohoto článku tak není obhajoba stránek s dětskou pornografií nebo propagujících hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka, apod. Smyslem tohoto článku je připomenutí si významu základních lidských práv a svobod. Jestliže dnes se potýkáme s cenzurou pornografie, zítra to může být cenzura stránek opozičních politických stran nebo něco horšího, jak naznačují dosavadní utajená jednání o mezinárodní dohodě ACTA - Anti-Counterfeiting Trade Agreement (česky: Obchodní dohoda proti padělání). Dle dostupných informací totiž ohledně utajované dohody ACTA panují značné obavy, že tato může ohrozit samotnou podstatu internetové svobody. Dle organizace Free Software Foundation "Dohoda ACTA ohrožuje svobodný software, neboť vytváří atmosféru neustálého dozoru a podezřívání, ve které je svoboda (...) chápána jako nebezpečný element, nikoli jako element tvořivý, inovativní a vzrušující".

JUDr. Denisa Šlemarová, MBA

[ŘANDA HAVEL LEGAL s.r.o.](http://www.randahavellegal.com)

Truhlářská 13-15
110 00 Praha 1

Tel.: + 420 222 537 500 - 501

Fax: + 420 222 537 510

e-mail: office.prague@randalegal.com

[1] Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Cenzura>.

[2] Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_censorship.

[3] Tisková zpráva společnosti Vodafone Czech Republic a.s. ze dne 26.06.2008, publikováno na: <http://www.lupa.cz/tiskove-zpravy>.

[4] Nález Ústavního soudu, Pl. ÚS 2/10, ze dne 30.03.2010.

[5] Viz usnesení předsednictva České národní rady č. [2/1993](#) Sb., ze dne 16.12.1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

[6] Test proporcionality zahrnuje tři kritéria, a to: (i) princip vhodnosti (tj. zda je dané opatření vůbec schopno dosáhnout zamýšleného cíle), (ii) princip potřeby (tj. nutnost použití pouze toho nejšetrnějšího prostředku z více možných variant), a konečně (iii) princip přiměřenosti (tj. újma na základním právu nesmí být nepřiměřená ve vztahu k zamýšlenému cíli).

[7] Například v souladu s ustanovením § 64 odst. 12 zákona č. [127/2005](#) Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, platí, že „pokud službu bylo možno využít jen částečně, anebo ji nebylo možno využít vůbec pro závadu technického nebo provozního charakteru na straně podnikatele poskytujícího službu, je tento povinen zajistit odstranění závady a přiměřeně snížit cenu nebo po dohodě s účastníkem zajistit poskytnutí služby náhradním způsobem. Podnikatel poskytující službu elektronických komunikací není povinen uhrazovat jejím uživatelům náhradu škody, která jim vznikne v důsledku přerušení služby nebo vadného poskytnutí služby“.

[8] Zdroj: <http://en.rsf.org/>.

[9] Valášek P., Cenzura internetu není jen strašák, ale krutá realita, 04.08.2008, publikováno na: www.zive.cz/clanky.

[10] Článek Cenzura internetu se prohlubuje, obsah filtrují už i v Turecku a Rusku, ihned.cz, 12.03.2010, publikováno na: www.zahranicni.ihned.cz.

[11] Valášek P., Cenzura internetu není jen strašák, ale krutá realita, 04.08.2008, publikováno na www.zive.cz/Clanky.

Další zdroje:

<http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/justice-and-home-affairs/fight-against-organised-crime-and-terrorism/boj-proti-organizovanemu-zlocinu-a-terorismu-649/>, 25.05.2010.

Herceg J., Ústavněprávní limity monitoringu telekomunikačního provozu: konflikt mezi bezpečností a svobodou, Bulletin advokacie č. 5/2010, str. 22.

Maciach J., Cenzura Internetu se připlížila do Evropské unie, 22.02.2010, publikováno na: www.lupa.cz/clanky.

Peterka J., Stalo se: Vodafone přehodnotil své blokování na internetu, 18.11.2008, publikováno na: <http://www.lupa.cz/clanky>.

Peterka J., T-Mobile jde do UMTS FDD a do blokování nelegálního obsahu, 16.12.2008, publikováno na: www.lupa.cz/clanky.

Pitra V., Cenzura internetu v KLDK a KR, publikováno na: zpravy.jiznikorea.eu/post.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Prokazování dostupnosti technického vybavení při zadávání veřejných zakázek - limity sdílení technického vybavení](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)

- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)